

**Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 11.737.013
у Донецькому державному
університеті внутрішніх справ,
доктору юридичних наук,
професору, завідувачці кафедри
господарсько-правових дисциплін
та економічної безпеки
факультету № 3 Донецького
державного університету
внутрішніх справ
Ніколенко Людмилі Миколаївні**

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора юридичних наук, професора,
головного наукового співробітника
відділу правового забезпечення ринкової економіки
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України
Дерев'янка Богдана Володимировича
на дисертацію Гушилика Антона Борисовича
на тему «Правовий статус боржника у справі про банкрутство»,
подану до захисту до спеціалізованої вченої ради ДФ 11.737.013
у Донецькому державному університеті внутрішніх справ
на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань «Право» зі спеціальності 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дослідження.

Боржник справедливо вважається центральною фігурою у справі про банкрутство. Без нього провадження у справі про банкрутство неможливе. Від якості законодавства про банкрутства загалом, від правового регулювання статусу боржника у такій справі зокрема, залежить

ефективність розгляду всієї справи про банкрутство та економічні результати, яких можна у ній досягти.

Законодавство України про банкрутство постійно знаходиться у процесі реформування, що є природнім, оскільки оптимальної моделі банкрутства не існує. Крім того, законодавство про неплатоспроможність завжди повинно «йти в ногу з часом» й оперативно реагувати на економічні процеси, що відбуваються у суспільстві.

21 жовтня 2019 року набув чинності Кодекс України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ), який став підсумком чергової спроби українського законодавця врегулювати відносини неплатоспроможності. Цей нормативно-правовий акт багато що змінив у правовому статусі боржника у справі про банкрутство, що вимагає комплексного дослідження. Також КУзПБ було запроваджено в Україні інститут так званих споживчих банкрутств – тепер процедури банкрутства можуть бути застосовані до всіх громадян (фізичних осіб), незалежно від наявності у них статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Проте більш ніж дворічна практика застосування нового КУзПБ засвідчила низьку ефективність та непопулярність інституту банкрутства серед громадян (фізичних осіб), що також ставить перед науками господарського права і господарського процесуального права нові виклики та запитання.

Викладене засвідчує, що дисертаційне дослідження «Правовий статус боржника у справі про банкрутство», метою якого є теоретичне осмислення правового статусу боржника у справі про банкрутство, виявлення проблемних питань, що виникають під час застосування до неплатоспроможного боржника процедур банкрутства, а також розробка на цій основі пропозицій щодо удосконалення законодавства України про банкрутство, є актуальними, мають теоретичну і практичну цінність.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

На підставі проведеного дослідження автором вирішено наукове завдання, що полягає у розробці теоретичних положень та практичних рекомендацій з удосконалення правового статусу боржника у справі про банкрутство.

Аналіз пропозицій та висновків запропонованої на розгляд дисертації дозволяє визнати їх достатню обґрунтованість та достовірний характер, наявність в отриманих результатах, предметі та завданнях роботи належного рівня наукової новизни.

Дисертантом вперше у вітчизняній правовій науці запропоновано виділити етапи трансформації правових відносин за участю неплатоспроможного боржника, а саме: 1) боржник та його кредитори перебувають виключно у матеріальних правовідносинах, ще не усвідомили факт неплатоспроможності боржника, а має місце тільки затримка у виплаті грошових коштів з боку боржника; 2) через несплату грошових коштів кредитори звернулися до суду в порядку позовного чи наказного провадження з вимогою про стягнення з боржника належних їм грошових коштів – матеріальні правовідносини перейшли у процесуальну площину; 3) стадія виконання судового рішення – процесуальні відносини між боржником та кредиторами, але вже за участю також органів примусового виконання судових рішень; 4) відкриття провадження у справі про банкрутство – матеріально-процесуальні відносини, які регулюються нормами і господарського, і господарського процесуального права.

Також заслуговує на увагу обґрунтування того, що процесуально-правовий статус неплатоспроможного боржника є похідним від матеріально-правових правовідносин і поєднує у собі декілька елементів: 1) обов'язкова участь боржника (суб'єкти господарювання зі статусом юридичної особи (за певними виключеннями) та громадяни); 2) наявність матеріального правовідношення; 3) волевиявлення особи (кредитора або

боржника) для відкриття провадження у справі про банкрутство;
4) дотримання заявником процесуальних норм щодо оформлення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство та надання необхідних доказів.

Важливою для господарсько-правової науки є запропонована А.Б. Гушиликом класифікація особливих категорій боржників зі статусом юридичної особи за такими критеріями, як: за критерієм джерела правового регулювання та за критерієм спеціалізації арбітражного керуючого.

Крім того, заслуговують на підтримку висновки А.Б. Гушилика щодо пропозиції банкрутство фізичної особи - підприємця здійснювати за правилами, які застосовуються щодо боржників зі статусом юридичної особи.

Мету роботи було поставлено вірно. Задля її досягнення було достатньо чітко поставлено завдання. У свою чергу, вирішення поставлених у роботі завдань стало можливим завдяки вибору оптимальної структури дисертаційної роботи, яка складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, додатків. Зі змісту дисертації вбачається, що її структура в цілому є логічною та прийнятною, що дозволило дисертанту розкрити основні положення теми дослідження.

Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети та завдань дисертаційного дослідження. У ході написання роботи було використано загальнонаукові (історичний, соціологічний, аналізу, системно-структурний, класифікації, аналогії тощо) та спеціальні (формально-логічний, порівняльно-правовий, структурно-функціональний) методи дослідження. Так, оперування історичним методом сприяло аналізу подій минулого і пізнанню процесу еволюції наукової думки щодо статусу боржника у справі про банкрутство. За допомогою методу аналізу у дисертаційній роботі досліджено практику національних та міжнародних судів в частині правового визначення статусу боржника у справі про банкрутство. Формально-логічний метод був застосований для визначення використаної термінології, понять і категорій,

покладених в основу дослідження. Системний метод використовувався для дослідження місця боржника в системі інших учасників справи про банкрутство, їх взаємодії, а також взаємозв'язку між правовим визначенням елементів правового статусу боржника на різних стадіях провадження у справі про банкрутство. За допомогою порівняльно-правового методу проаналізовано зарубіжний досвід правового регулювання визнання людини, громадянина (фізичної особи) банкрутом.

Дисертаційна робота за своїм змістом та формою відповідає встановленим нормативним вимогам та профілю спеціальності 081 – Право.

Сформульовані теоретичні висновки та пропозиції вирішують наукову задачу заповнення прогалини у науці господарського права та господарського процесуального права в частині правового статусу боржника у справі про банкрутство.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – при здійсненні майбутніх досліджень елементів правового статусу боржника у справі про банкрутство; у нормотворчій діяльності – при підготовці та внесенні змін до законодавства України про банкрутство (неплатоспроможність); у правозастосовній діяльності – під час розгляду господарськими судами справ про банкрутство (довідка Адвокатського об'єднання «Юридична компанія «Фортуна» від 5 липня 2021 року № 5); в освітньому процесі – під час підготовки навчально-методичного забезпечення з курсів «Право неспроможності (банкрутства)», «Господарське право», «Господарське процесуальне право».

Зміст анотації відповідає основним положенням, які викладено в тексті дисертації. Анотацію подано українською та англійською мовами. Вона є узагальненим максимально коротким викладом основного змісту дисертаційного дослідження.

Анотація відповідає вимогам, встановленим пунктом 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а також пунктом 2 Вимог до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Результати дисертаційного дослідження опубліковано у 15 наукових публікаціях, з яких 5 статей опубліковано у наукових фахових періодичних виданнях (1 – у науковому періодичному виданні іншої держави), 10 тез доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Опубліковані наукові праці повною мірою відображають результати дисертаційного дослідження.

Робота є оригінальною, самостійною, сформульовані висновки аргументовані та відповідають поставленій меті та завданням.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Аналіз змісту дисертації вказує на дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності.

У роботі є посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги законодавства про авторське право і суміжні права, надано достовірну інформацію про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації.

Таким чином, у рецензованій роботі не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Попри належний рівень проведеного А.Б. Гушиликом дослідження, окремі

висновки, сформульовані в роботі, мають дискусійний характер і можуть бути підґрунтям для наукової дискусії, деякі положення дисертації потребують уточнення і конкретизації.

1. За результатами дослідження, проведеного у розділі 2, дисертантом аргументовано необхідність дозволити господарському суду, який розглядає справу про банкрутство, скасовувати всі арешти, накладені на майно боржника, у тому числі і накладені у межах кримінального провадження.

Поряд з цим, кримінально-процесуальні відносини суттєво відрізняються від інших процесуальних відносин, як за своєю суттю, так і за своїми завданнями. Порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України. Кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України. Тому дискусійною є, на наш погляд, пропозиція дисертанта щодо можливості скасування господарським судом у межах справи про банкрутство арештів, накладених у межах кримінального провадження, адже саме Кримінальний процесуальний кодекс України є спеціальним законодавчим актом, покликаним урегулювати відносини у відповідній сфері, і тому дискусійною видається можливість надання КУзПБ пріоритету у сфері кримінально-процесуальних відносин, нехай навіть лише в частині скасування арештів.

2. У підрозділі 3.2. дисертаційного дослідження дисертантом вказується, що всупереч тому, що статтею 116 КУзПБ нібито максимально детально регламентує перелік документів, що додаються до заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, на практиці дуже багато таких заяв залишаються господарськими судами без руху із зазначенням недоліків та необхідності подання ще додаткових документів. Також у даному підрозділі детально аналізується судова практика залишення таких заяв без руху, що підтверджує дійсне існування такої

проблематики. У зв'язку з цим хотілося б дізнатися власне бачення А.Б. Гушилика щодо можливих шляхів подолання даної проблеми.

3. У роботі зазначається, що попередній Закон про банкрутство передбачав мирову угоду як судову процедуру банкрутства, яка могла бути укладена на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство, в рамках будь-якої іншої судової процедури (розпорядження майном, санації чи ліквідації). Вона застосовувалася шляхом досягнення домовленості між боржником та кредиторами з метою припинення провадження у справі про банкрутство. У цьому сенсі автором мирову угоду названо альтернативною судовою процедурою. Незважаючи на певний аналіз положень про мирову угоду, автором не чітко висловлено власне ставлення до цього правового інституту. Натомість на нашу думку, мирова угода не може бути і не є судовою процедурою банкрутства, а тому законотворцем цілком виправдано її не включено до складу таких у КУзПБ.

4. Підтримуючи в цілому наведену автором класифікацію боржників за критерієм спеціалізації арбітражного керуючого, слід не погодитися із назвами цих категорій. Назви характеризують не боржника, а саме арбітражного керуючого: 1) арбітражний керуючий повинен скласти іспит за програмою підготовки арбітражних керуючих у справах про банкрутство страхових організацій (страховики); 2) арбітражний керуючий повинен мати сертифікат, що виданий незалежним органом (професійний учасник ринків капіталу та організованих товарних ринків); 3) арбітражний керуючий діє на загальних підставах.

Видається, що автору краще вигадати назви або визначити характерні риси саме боржників за цим критерієм класифікації.

5. Автором цілком логічно пропонується банкрутство фізичної особи - підприємця здійснювати за правилами, які застосовуються щодо боржників зі статусом юридичної особи. Також автором вірно зазначається, що співставлення «плюсів» та «мінусів» процедури банкрутства людини (фізичної особи) беззаперечно свідчить про неприйнятність такої правової

конструкції для боржника через очевидну невідповідність запропонованих КУЗПБ умов. Але ж розвитку цих положень у тексті дисертації немає. Вважаємо, що робота б значно виграла, аби автором було проведено більш глибокий аналіз застосування процедур банкрутства до боржників - людей, громадян (фізичних осіб), чого через новизну цих процедур у законодавстві на сьогодні зроблено не було.

Зроблені зауваження у переважній більшості мають дискусійно-рекомендаційний характер і не применшують наукове значення дисертаційного дослідження А.Б. Гушилика та теоретичне і практичне значення отриманих у ньому результатів.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

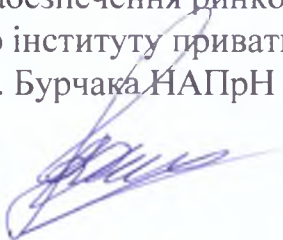
Дисертація Гушилика Антона Борисовича «Правовий статус боржника у справі про банкрутство» є завершеною науковою працею, що виконана на високому науково-теоретичному рівні і містить наукові положення та науково обґрунтовані результати в галузі науки господарського права; господарсько-процесуального права, які розв'язують важливе науково-прикладне завдання теоретичного осмислення правового статусу боржника у справі про банкрутство, виявлення проблемних питань, що виникають під час застосування до неплатоспроможного боржника процедур банкрутства, а також розробка на цій основі пропозицій щодо удосконалення законодавства України про банкрутство.

Дисертація «Правовий статус боржника у справі про банкрутство» є комплексним дослідженням за відповідним науковим напрямом і відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, у тому числі

вимогам, передбаченим пунктом 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а її автор Гушилик Антон Борисович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу правового забезпечення ринкової економіки
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України

2021 р.